

farklı yaklaşımlar ve anlamaya katkılar sunan açıklamalar içeren ayetler bulunmaktadır. Diğer mealler gibi bu mealin de vahyi anlama çabamıza katkılar sağlayacağı ve genç dimağlara yeni ufuklar açacağı kanaatindeyiz.

Kaynakça

Dumlu, Ö. & Elmalı, H. (2001). *Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Anlamı (Meal)*. İzmir: İzmir İlahiyat Fakültesi Vakfı.

Şen, Z. (2020). *Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Anlamı (Meal)*. İzmir: Tibyan.

Yılmaz, H. (2019). Din ğitimi ve Sosyal Barış. İstanbul: DEM, 253 s.

Büşra JALALOV*

E-mail: busrajalalov@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9744-7199>

Günümüzde bireyler ve devletler arası ilişkileri büyük oranda olumsuz etkileyen savaş, terör, kutuplaşma, silahlanma gibi sorunların çözümü için çok çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Bu sorunlar için önerilen çözümlere baktığımızda sadece hukuksal, siyasal düzenlemelerin tek başına yeterli olmayacağı, doğru bir eğitimin daha uzun süreli ve daha etkin bir çözüm olacağı konunun uzmanları tarafından ifade edilen bir gerçektir. Genel eğitim içerisinde ise topluluk bilincini uyandırması, hukuki kurallar bulunmadığında dahi kişileri etkileyen bir kontrol mekanizmasını barındıran telkinlerinin bulunması sebebiyle din eğitimi sosyal barışı sağlamada en etkili yöntemdir denebilir.

Tarih boyunca din bir toplumun milli manevi değerlerinin yaşanmasında ve aktarımında önemli bir kültürel miras olarak görülmüştür. Dini unsurların siyasi yönetim tarafından tamamen kaldırılmaya çalışıldığı toplumlarda dahi insanların bu unsurları bir gelenek olarak kuşaktan kuşağa az ya da çok mutlaka aktardığı ve uyguladığı görülmüştür. Dinin yalnızca birey hayatını etkilemekle yetinmeyip ümmet bilinci ve bazı dinlerdeki bütün insanlığa yararlı olma telkinleri gereği tüm bir devleti hatta sınırların ötesine giderek devletlerin birbiriyle etkileşimlerine tesir eden bir yönünün oluşu zaman zaman onun siyasete alet edilmesini de beraberinde getirmiştir. Ancak bu suistimaler bir kenara bırakılacak olursa istendik değişmelerin gerçekleşmesinde din eğitiminin ne denli etkili olabileceğini tahmin etmemek mümkün değildir. Tüm bunlardan ötürü toplumun

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Yalova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri ABD.

şekillenmesinde bu oranda etkili bir güce sahip olan din eğitiminin de şansa bırakılmadan sistemli ve kurallı bir şekilde yürütülmesi gerektiği bu hususta akla ilk gelen çıkarımlardan biri olmaktadır. Zira sistemli ve planlı olarak amacına uygun gerçekleştirilen doğru bir din eğitimi günümüzde belki de en çok ihtiyaç duyulan sosyal barışı sağlamada uzun vadede en etkili yöntem olacaktır. Bu konuları yıllardır detaylı bir şekilde çalışıp kaleme alan, zaman zaman söyleşilerinde uzunca yer veren Hüseyin Yılmaz bu kitabında din eğitiminin sosyal barışı sağlamada hem bireyler arası meselelerde hem de devletler arası küresel sorunları çözümedeki etkisini ele almaktadır. Ayrıca dinin ana esaslarından olan hac, oruç, cemaatle namaz, zekat gibi ritüellere de değinen Yılmaz bunları bireylere yüklenmiş ancak empati kurmayı sağlayarak sosyal barışı sağlamada önemli katkısı olan ibadetler olarak ele almıştır.

Sunuş ve sonuç dışında *İslam ve Sosyal Barış, Sosyal Barış Açısından Din Eğitimi ve Fonksiyonları, Sosyal Barış Açısından Din Eğitimi Kurumları ve Sosyal Barışı Tehdit Eden Unsurların Dini/Eğitsel Açısından Değerlendirilmesi* olarak dört bölümden oluşan kitapta yazarın sade ve yalın bir dil kullandığı görülmektedir. Yalnızca alanla ilgilenen ve birtakım terminolojiye hakim olanların değil, diğer insanların da kolaylıkla konuya hakim olabileceği bir şekilde kitabını ele alan yazar bu eseri yazmadaki temel amacını sunuş bölümünde din eğitimi yoluyla İslam inancını toplum bireyelerine doğru bir anlayış ve uygun yöntemlerle öğretmenin önemini açıklamak, dinin barış açısından etkinliğini artırmaya yönelik bazı öneriler sunmak ve dini değerleri kullanarak örgütsel faaliyette bulunan oluşumlar karşısında bireylerin bilinçlenmesine katkı sağlamak olarak ifade etmektedir. Buradan yazarın yalnızca İslam dinini baz alarak din eğitiminin sosyal barışı sağlamadaki etkisini incelediği anlaşılmaktadır ki kitapta da konu bu şekilde ele alınmıştır. Bu sebeple kitabın tüm dünyadaki dinlere ait genel bir din eğitimi değil de İslam eğitimi ve sosyal barışla ilgili olarak yazıldığını söylemek daha doğru olacaktır. Ancak kitapta konuların işleniş sırası ve şekli dikkate alındığında yazarın kendi amacına hizmet ederek eserini kaleme aldığı rahatlıkla söylenebilmektedir. Yazar, kitabın konusunu kendi ifadesiyle “İnsanlar ve gruplar arasında zaman zaman baş gösteren ötekileştirme, ayrımcılık, çatışma, şiddet, terör ve savaş gibi sorunların yerini uzlaşmaya bırakmasında; sevgi, saygı, anlayış ve hoşgörü esasları çevresinde el birliğiyle bir barış toplumu oluşturmada ve evrensel barışa katkıda bulunmada din eğitiminin de bir sorumluluğu var mıdır; varsa din eğitimi bu sorumluluğunu etkin bir biçimde nasıl yerine getirebilir?” (Yılmaz, 2019, ss. 11-12) sorusuyla tanımlar. Eser incelendiğinde bu kapsamlı soruların cevabının büyük oranda verildiği yani yazarın bu kitabı yazmakla amaçladığı hedefe ulaştığı görülmektedir.

Eserde sosyal barışın tesisinde özellikle İslam din eğitiminin doğru bir şekilde verildiği takdirde çok etkili olacağı öne sürülmektedir. Ayrıca bu çalışmada yazarın konuları her bölüm başlığı altında genelden özele doğru sınırlandırarak işlediği görülmektedir. Eserin bu özelliği okuyucunun kitapta ilerlerken temel konunun alt kademelerini anlamasını kolaylaştırmaktadır. İlk bölümde genel olarak sosyal barışın ve bunu sağlamada İslam din

eğitiminin gerekliliğini detaylıca inceleyen yazar barışı “Fiziki şiddetin olmaması, sulh, insan hayatını yıkan veya hayatın zevklerinden mahrum eden silahlı mücadelenin yokluğu, çeşitli nedenlerle insanlar arasında baş gösteren çekişme, anlaşmazlık, kin, düşmanlık, bozgunculuk gibi durumların anlaşma ve uzlaşma yoluyla giderildiği bir kültürün oluşması, yani şiddet, terör ve savaşın olmaması halidir.” (Yılmaz, 2019, s. 19) şeklinde ifade etmektedir. Eserde sosyal barış tarif edilirken ise benzer şekilde savaş sebeplerinin ortadan kaldırılarak toplumda güven ve huzurun temin edilmesi, insanca yaşama şartlarının oluşturulması noktalarına vurgu yapılmaktadır. Yılmaz bu tarifleriyle hangi dinden, dilden, ırktan olursa olsun toplumun her kesiminin sosyal barış hakkına sahip olduğunu gözler önüne sermektedir.

Eserin ilk bölümünün devamında İslam’da sosyal barışın aksine kullanılan ve suistimal edilen siyasal İslamcılık, yanlış cihad anlayışı gibi ötekileştirici anlayışlardan bahsedilmektedir. Yılmaz çalışmasında birçok ayete yer vererek birtakım yanlış anlaşılmalara ve suiistimallerin aksine İslam’da cana, akla, dine, nesle (ırza) veya mala açıkça bir tehdit olmadıkça hiç kimseye zerre kadar zarar verme hakkının bulunmadığını vurgulamaktadır. Hatta bu gibi durumlarda dahi onları güvenceye alarak öncelikle sulh yoluna gidilmesi gerektiğinin sürekli vurgulandığını ifade etmektedir. Bu konunun devamında sosyal barış bağlamında İslami unsurları detaylıca inceleyerek aktaran yazar namaz, oruç, hac, zekat, kurban gibi en çok bilinen farz ibadetlerin yanı sıra aslında birçok yerde telkin edilen ancak zaman zaman göz ardı edilen İslam kardeşliği, sadaka, fidye, karz-ı hasen (borç verme), vakfetme gibi sosyal barışın zirveye ulaşmasını sağlayacak olan unsurlardan da bahsetmektedir. Yazar sosyal barışın her tabakada tesis edilebilmesi için İslam’a göre yapılması gereken bu gibi ibadetlerden bahsetmekle kalmayıp dedikodu, laf taşıma gibi yapılmaması gereken işlerin büyük bir ciddiyetle yasaklanmasından da söz etmektedir. Ancak kitabın ilk bölümünde bu unsurlara yer verilmediği görülmektedir. Yine de yapılması gerekenlerin telkininden neyin amaçlandığı açık bir şekilde anlaşılmaktadır. Ayrıca ikinci bölümde sosyal barış açısından din eğitiminin fonksiyonlarından bahsederken yazar ahlaki unsurların üzerinde çokça durmuştur. Burada ele alınan İslam’daki cihad anlayışının yanlış anlaşılması ve aktarılması hususu üzerinde fazlaca duran yazar sadece ilgili ayet ve hadislerin açıklamalarını yazmakla yetinmeyip onların pratikteki uygulamalarına da yer vererek okuyucuyu bu konuda doğru bir şekilde bilgilendirmeyi amaçlamıştır denebilir. İslam’ın kelime manasının dahi barış, güven, huzur mutluluk olmasını bize hatırlatmış ve insan hayatının kutsiyetine atıfta bulunan naslardan örnekler vermiştir. Nitekim haksız yere bir insanı öldürenin bütün insanlığı öldürmüş gibi olacağı, bir insanın hayatını kurtaranın da tüm insanlığı kurtarmış gibi olacağını bildiren ayet de bulunmaktadır. Fakat Hz. Peygamberin ve sonraki sahabe neslinin zaman zaman savaşlara katılmış olması birtakım kafa karışıklığına sebep olsa da İslam’da aslolan barıştır. Savaş ile ilgili ayetler insanların topluluk kurmalarından kaynaklanarak oluşturdukları kuralların başka topluluklara uymaması sebebiyle bazen kaçınılmaz bir gerçek olan çatışma durumunun düzenlenmesinden ibarettir. Hatta Hz. Peygamber’in hayatında savaştan

önce hicret bulunması da göze çarpmaktadır. Fakat eziyet edenlerin sayısı çoğalınca ve karşı taraf savaş amacıyla yaklaşınca Müslümanlara savaşmaktan başka çare kalmamıştır. Hudeybiye’de anlaşma şartlarının Müslümanlar aleyhine gibi görünmesine rağmen sulhün kabul edilmesini de bize hatırlatan yazar karşı taraf savaş için gelse de öncelikle barış teklifinde bulunmanın öneminden bahsetmektedir.

İkinci bölümde din eğitiminin öncelikle tanımı, mahiyeti amacı, gerekliliği tarihsel süreç ve hukuki temellerini ele alan yazar daha sonra bölümün asıl amacı olan din eğitiminin sosyal barışı sağlamadaki fonksiyonlarını bireysel ve sosyal ahlaki düzenlemede etkili unsurlar adı altında ele almaktadır. Yani yazar, kişisel iradeyi sağlama, hayatı anlamlandırma, ahlaki güzelleştirme gibi sosyal barışı etkileyen bireysel unsurların yanında sevgi ve hoşgörü, toplum düzenini bozmama, sağlıklı sosyalleşme, evrensel sorumluluk anlayışı kazanma, milli bütünlüğü sağlama gibi noktalara da yine din eğitimi açısından zaman zaman ayet ve hadisler ışığında yer yer ise hukuki düzenlemelerden örnekler vererek değinmektedir.

Eserin üçüncü bölümü bize din eğitiminin daha kurumsal bazda yapıldığı yerlerdeki çalışmaların toplumsal barışı sağlamadaki katkısından bahsetmektedir. Bu itibarla örgün ve yaygın din eğitimi yapılan yerleri ele alan yazar, eğitimin öncelikle ailede başlaması hasebiyle en başta gelen yaygın din eğitimi kurumunun aile olduğunu vurgulamaktadır. Elbette yalnızca ailede alınan eğitimin yeterli olmayacağını hatta bir insanın karakterini belirlemede tek başına etkili olmadığını da ifade etmektedir. Bu bölümde özellikle Türkiye’de tarikatlar ve dini cemaatlerin resmi kurumlarca din eğitiminin yasaklandığı yahut azaltıldığı yıllardan bu yana etkinliğini sürdürdüğüne değinen Yılmaz, bu teşkilatların doğru bir eğitim verdikleri müddetçe toplumda barışı sağlamada çok etkili olabileceğini ancak aksi bir tutumda bulunanların da toplumda kutuplaşmaya, ötekileştirmeye, kargaşa ve anlaşmazlıklara yol açabileceğine değinmektedir. Bu sebeple tarikatların bir tehdit mi oluşturduğunun yoksa çeşitlilik mi sağladığının bilimsel çevrelerce yapılacak olan ciddi çalışmalarla ortaya konması gerektiğini öne süren yazar aslında bu sorunun cevabının her grubun kendi zihniyetine bağlı olmasında yattığını açıkça ifade etmekten kaçınmaktadır.

Son bölümde toplumsal barışı tehdit eden unsurları dini/eğitsel açıdan değerlendiren Yılmaz burada dinin yanlış yorumlanması, taassup, din istismarı, dini düşünce ayrımcılığı (mezhep, tarikat, cemaat) gibi dini unsurların yanında ırkçılık, kültür ayrımcılığı, cinsiyet ayrımcılığı gibi kültürel etmenlere de değinmektedir. Bunların yanında sömürgecilik, dengesiz gelir dağılımı, fırsat eşitsizliği, israf gibi sosyal unsurlardan ve siyasi düşünce ayrımcılığı, laikliğin farklı yorumlanması, dinin siyasete alet edilmesi, hukukun siyasallaşması, ayrıştırıcı siyaset dili ve terör gibi politik etkenleri de ele almaktadır. İlk bölümde zaman zaman bu unsurlardan bazılarını yer veren yazarın son bölümde bunları daha sistematik bir şekilde ele alması ise kitabın okuyucuya teorik bilgiyi düzenli bir şekilde vermesi ve açıklaması açısından olumlu bir yönü olmuştur. Bu bölümde yazar sosyal barışı tehdit eden unsurlardan dini düşünce ayrımcılığı üzerinde diğerlerinden daha fazla durmaktadır.

Ayrıca yazar bu bağlamda İslam'ın ilk yıllarında fırkalaşma olmadığından, hicri üçüncü asırdan sonra İslam beldelerinde ayrışmanın yaşandığından, ilk ortaya çıkan Şia, Haricilik, Mutezile, Mürcie, Ehl-i Sünnet gibi mezheplerin ise büyük oranda siyasi nedenlerden kaynaklanmasından, ancak zaman içerisinde dinsel bir nitelik kazandığından bahsetmektedir. Bunun yanında tarih boyunca her dinin sosyal, siyasi, kültürel ve başka nedenlerle farklı yorumlanmasıyla çeşitli dini ekoller ve anlayış biçimlerinin ortaya çıktığını ifade eden yazar burada en önemli noktanın düşünce farklılıklarının saygı ve hoşgörü kuralları çerçevesinde aktarılması olduğunu vurgulamaktadır. Siffin Savaşı'nda Hariciler olarak adlandırılan grubun Kuran-ı Kerim sayfalarını kılıçların ucuna takıp Kuran savunucusu gibi görünmeleri günümüzde El-Kaide, Fetö, İŞİD gibi terör örgütlerinin İslam'ın cihad, yardımlaşma ve ilim gibi değerlerini çarpıtarak kendilerine menfaat temin edip Müslümanlar arasında bozgunculuk çıkarmalarını din istismarına en büyük örnek olarak gösteren yazar onların Kuran ayetlerini, hadisleri, sahabenin örnek hayatını, İslami değer ve kavramları çarpıtarak kendi menfaatleri uğruna kullanmaktan çekinmediklerini ifade etmektedir.

Sonuç olarak yazar bu kitabında her insanın hakkı ve en büyük isteklerinden biri olan sosyal barışın sağlanabilmesi için büyük ve uzun vadeli adımlar atılması adına en etkili yöntemin din eğitimi olduğunu kapsamlı bir şekilde bize sunmaktadır. Ayrıca Yılmaz, bu amaç için tek başına hukuki kural ve düzenlemelerin yeterli olmayacağını, insanın kendi başına kaldığında dahi iç kontrol mekanizması sağlayabileceği inancına dair eğitimin bunu gerçekleştirebilme gücüne haiz olduğunu vurgulamaktadır. Tüm bu sebeplerden ötürü dünyada var olan neredeyse tüm sosyal problemlerin temelinde sosyal barış yoksunluğunun bulunması sebebiyle şimdiye ve geleceğe güzel bir dünya sunmayı ve bırakmayı amaçlayan herkesin okuyabileceği güncel bir kitap olması bu telifin önemli bir özelliğidir çünkü bu konu hakkında daha güncel ve kapsamlı bir kitap neşri daha bulunmamaktadır. Ayrıca bu eser sosyal barışı tehdit eden unsurları da ele alması açısından Abdülkadir Çetin'in "Din Eğitiminin Toplumsal Yönü Üzerine Değerlendirmeler" adlı makalesinden ayrılmaktadır. Yine bu kitap okul harici unsurlardan bahsetmesi hasebiyle Ramazan Bulut'un "Okulda Din Öğretiminin Toplumsal Temeli ve İşlevleri" adlı makalesinde ele alınanlardan daha fazla konuyu içermektedir. Bu yönüyle eser alanında en kapsamlı güncel çalışmadır denebilir.